

ERROR COMMUNIS FACIT IUS

Elena Sârghi¹

Luciana Viziteu²

Motto: „Truth is a pretense.”³

I. PRIMUM DIVIDAM

I.1. Lectura

Art. 17 C.civ.

- (1) Nimeni nu poate transmite sau constitui mai multe drepturi decât are el însuși.
- (2) Cu toate acestea, când cineva, împărtășind o credință comună și invincibilă, a considerat că o persoană are un anumit drept sau o anumită calitate juridică, instanța judecătorească, ținând seama de împrejurări, va putea hotărî că actul încheiat în această stare va produce, față de cel aflat în eroare, aceleași efecte ca și când ar fi valabil, afară de cazul în care desființarea lui nu i-ar cauza niciun prejudiciu.
- (3) Eroarea comună și invincibilă nu se prezumă.
- (4) Dispozițiile prezentului articol nu sunt aplicabile în materie de carte funciară și nici în alte materii în care legea reglementează un sistem de publicitate.

I.2. Summa

Eroarea comună și invincibilă reprezintă o ficțiune a legii bazată pe o credință publică legitimă, prin care sunt înlăturate efectele ineficacității unui act juridic lovit de nulitate. Astfel, legiuitorul înțelege să ofere forță juridică unui act juridic nul încheiat de un subiect de drept

¹ sarghielena7@gmail.com.

² lucianaviziteu18@yahoo.com.

³ J.A. Woodbride, *Truth as a Pretense*, în *Fictionalism in Metaphysics*, 2005, University of Nevada, Las Vegas, p. 134, disponibil la adresa online: <https://www.jwood.faculty.unlv.edu/papers/Truth%20as%20a%20PretenseMS.pdf>, adresă accesată la data de 01.11.2024.

aflat într-o situație personală de eroare, dacă respectivul aspect asupra căruia exista eroarea poate fi, rezonabil, extinsă la o sferă mai mare de persoane, în sensul că orice altă persoană, aflată în acele circumstanțe, s-ar fi aflat în aceeași eroare.⁴

Această teorie a validării aparenței în drept necesită în mod imperios existența bunei-credințe, atitudinea persoanei din care să reiasă că aceasta avea certitudinea că acel act este valabil în momentul încheierii acestuia.⁵ Acest raport dintre aparență și buna-credință se referă la faptul că prima o implică pe cea de-a doua, pe când cea de-a doua nu determină existența celeilalte,⁶ însă principala problemă care se ridică este identificarea acestei valori, condiție subiectivă, înțelegerea fenomenelor psihologice pe care le trăiește cel care se prevalează de efectele bune-credințe sub forma erorii comune și invincibile, întrucât buna-credință este virtutea celor care merită să fie crezuți.⁷

În esență, ceea ce fundamentează această formă aparte de eroare este imperativul asigurării securității juridice a raporturilor sociale și juridice,⁸ valoare (*propter utilitatem*) ocrotită încă din dreptul roman, când erau validate actele încheiate de un sclav care se comporta ca un om liber și pretor,⁹ precum și în cazul celebrei „afaceri a căsătoriilor din Montrouge”,¹⁰ la care se vor face referire în secțiunea dedicată istoricului acestei veritabile instituții. Așadar, pe lângă buna-credință, trebuie ca acel aspect invocat de subiectul de drept să reiasă cu puterea evidenței, pentru a fi incident „*Error populi pro veritate habetur; ut hic et jus facit*”¹¹, cea de-a doua condiție fiind dată de criteriul obiectiv, aparența, în dubla sa semnificație, pe de o parte, tot ceea ce este vizibil sau ostensibil este și aparent (în înțeles material), iar, pe de altă parte, aparența este constituită dintr-o situație veridică, dar contrară realității, situație ce poate crea în anumite

⁴ M. Nicolae, *Drept civil. Teoria generală. Vol. II. Teoria drepturilor subiective civile*, Editura Solomon, București, 2018, p. 589.

⁵ R. Matefi, *Aparența în drept (error communis facit ius) - izvor de obligații*, în *Revista Universul Juridic Premium* nr. 7/2018. Accesat la data de 10.11.2024: *Aparența în drept (error communis facit ius) - izvor de obligații* de Roxana Matefi - [Lege5.ro](https://www.lege5.ro).

⁶ M. Noșlăcan, *Buna-credință și teoria aparenței în drept*, p. 271. Accesat la data de 10.11.2024: <https://www.studocu.com/ro/document/universitatea-de-vest-din-timisoara/teoria-si-practica-medierii/buna-credinta-si-teoria-aparentei-in-drept/11360142>.

⁷ A.C. Agapie, *Quo vadis, bona fides? Unde începe și unde se încheie buna-credință?*. Accesat la data de 10.11.2024: <https://www.juridice.ro/433915/quo-vadis-bona-fides-unde-incepe-si-unde-se-incheie-buna-credinta.html>.

⁸ L.C. Gavrilăscu, *Modalități de remediere a nulității actului juridic civil*, *Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași*, Tomul LXIV, Științe juridice, 2018, nr. 1, p. 61.

⁹ T. Sâmbrian, *Elemente de teorie a actului juridic în dreptul roman*, *Revista de Științe Juridice*, p. 23.

¹⁰ C.I. Todică, *Teoria aparenței în drept și implicațiile ei în materia actelor de înstrăinare a imobilelor înstrăinate abuziv de către stat*, în *Analele Universității „Titu Maiorescu” din București*, p. 2. Accesat la data de 10.11.2024: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1930222.

¹¹ V. Stoica, *Error communis facit jus*, *Dilema veche*, nr. 926, 2022.

împrejurări și condiții o situație juridică valabilă, deși dreptul aparent este un drept imaginar, fără nici o bază reală.¹²

Eroarea comună și invincibilă poate îmbrăca o varietate de forme¹³, delimitându-se de simpla eroare, viciu de consimțământ care afectează doar subiectul de drept care a contractat și invocă anulabilitatea actului pentru existența unei cauze de nulitate relativă. În schimb, eroarea comună ilustrează un model de credință publică, obștească, adică care oferă garanții atât de puternice că acel aspect este întocmai cum se prezintă încât ar determina orice altă persoană să creadă asemenea. În acest sens, regăsim în prevederile Codului civil numeroase aplicații ale erorii comune, precum: teoria moștenitorului aparent, proprietatea aparentă, mandatul aparent, plata făcută creditorului aparent, izvor de obligații concretizat în plata nedatorată, or, dacă elementele constitutive nu sunt întrunite, subsidiar, îmbogățirea fără justă cauză. Vom reveni asupra acestor exemple în secțiunea *quintum colligam*.

II. SECUNDUM PONAM CASUM

În această secțiune vom ilustra câteva exemple de eroare comună și invincibilă, valorificând jurisprudența națională și cea europeană, pentru a facilita înțelegerea acestei instituții.

Astfel, într-o primă cauză, aflată pe rolul Curții Europene a Drepturilor Omului, cunoscută sub denumirea Păduraru contra României,¹⁴ CEDO a constatat încălcarea dreptului de proprietate privată, prevăzut la art. 1 prin Protocolul adițional nr. 1, prin respingerea de către instanța națională a acțiunii în baza erorii comune în invincibile în care s-a aflat cumpărătorul imobilului. În fapt, tatăl reclamantului a cumpărat un imobil în anul 1940. Peste 10 ani, statutul a naționalizat apartamentul respectiv. În 1996, reclamantul a solicitat restituirea imobilului. Comisia de aplicare a Legii nr. 112/1995 a hotărât că imobilele naționalizate înainte de anul 1989, ale căror foști proprietari au depus o cerere de restituire în baza Legii nr. 112/1995 sau care au sesizat instanțele cu o acțiune în revendicare, nu trebuiau vândute chiriașilor decât după clarificarea situației lor juridice, însă primăria a vândut o parte din imobil chiriașilor.

¹² D. Gherasim. *Buna-credință în raporturile juridice civile*, Editura Academiei RSR, 1981, p. 212.

¹³ G. Vlaescu, *Unele repere axiologice ale bune-credințe și gradul valorificării ei în dreptul pozitiv*, în *Universul Juridic Premium* nr. 2/2023, articol disponibil la adresa online: <https://sintact.ro/#/publication/151025853?keyword=M.%20No%C8%99I%C4%83can,%20Buna-credin%C8%9B%C4%83%20%C8%99i%20teoria%20aparen%C8%9Bei%20%C3%AE%20drept&cm=SFIRST>, adresă accesată la data de 01.11.2024.

¹⁴ CEDO, Păduraru v. România, 01.12.2005, 63.252/00 <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-122839>.

Reclamantul a introdus acțiune în revendicare, admisă în primă instanță, întrucât s-a constatat că tatăl reclamantului nu făcea parte din categoriile persoanelor cărora li se aplică Decretul nr. 92/1950, actul juridic prin care a operat naționalizarea. Primăria, însă, a încheiat un contract de vânzare cu privire la cealaltă parte din imobil. Primăria și reclamantul au semnat un proces-verbal de punere în posesie a acelei părți din imobil ce nu făcuse obiectul contractelor de vânzare-cumpărare, iar pentru punerea în posesie a restului imobilului, este nevoie de anularea în prealabil a contractelor încheiate cu chiriașii. Ulterior, comisia de aplicare a Legii nr. 112/1995 l-a informat pe reclamant că nu mai putea beneficia de măsurile reparatorii prevăzute de această lege specială din cauza restituirii imobilului, dispusă prin sentința de admitere a acțiunii în revendicare. În anul 1999, Primăria l-a informat pe reclamant că are dreptul numai la despăgubiri în baza Legii nr. 112/1995, nu și la restituirea imobilului. Primăria a introdus în fața Judecătorei Sectorului 1 București o acțiune în anulare a contractelor de vânzare-cumpărare încheiate cu chiriașii. Reclamantul a formulat o cerere de intervenție, solicitând, de asemenea, anularea contractelor respective.

Instanța a respins acțiunea, întrucât chiriașii s-ar fi aflat într-o eroare comună și invincibilă, în sensul că nu ar avut de unde cunoaște că Primăria nu este adevăratul proprietar al imobilului, iar în lipsa probării de către reclamant a relei-credințe a cumpărătorilor, buna-credință a acestora este prezumată. CEDO a statuat că instanța națională a aplicat teoria validării aparenței în drept fără a explica în ce consta eroarea comună și invincibilă și care era diferența dintre aceasta și simpla buna-credință a cumpărătorului. Totodată, lipsă de informare sau ignoranța cumpărătorului în ceea ce privește situația juridică a imobilului dobândit nu poate scuza eroarea cumpărătorului. În acest sens, schimbarea imprevizibilă a jurisprudenței determină crearea unei stări de incertitudine și de lipsă de securitate juridică. Semnalăm confuzia care există în jurisprudență între buna-credință, principiu general care este prezumat, și buna-credință prezentă în cazul erorii de bună-credință, care *expressis verbis*, nu se prezumă, ci se dovedește, necesitând un standard mai înalt de probațiune.

Într-o altă cauză, Înalta Curte a respins recursul, menținând soluția instanței de apel care a considerat că se impune menținerea în vigoare a contractului de vânzare a bunului altuia, în cadrul unor vânzări succesive, în care subdobânditorul era de bună-credință, deoarece acesta și-a întemeiat convingerea pe faptul înscrierii dreptului în cartea funciară și a exercitării posesiei bunului, întrucât înscrierea unui drept real este de natură să determine convingerea

generală că titularul aparent este adevăratul proprietar, fiind astfel valorificat efectul opozabilității înscrierilor în cartea funciară.¹⁵

Într-o altă cauză, în timpul unui proces care avea ca obiect acțiune în revendicare, pârâtul a înstrăinat terenul unor terți. Ulterior, instanța a admis acțiunea, pe cale de consecință, reclamantul a introdus o altă acțiune cu două capete: în anularea contractului de vânzare și de revendicare. Terții cumpărători au invocat eroarea comună și invincibilă, întrucât vânzătorul le-a prezentat titlul de proprietate, un extras de carte funciară și o copie de pe tranzacția încheiată cu reclamantii. Reclamantul a invocat că ședința de judecată a fost publică, așadar terții ar fi putut cunoaște existența procedurilor judiciare cu privire la acel imobil. Instanța a respins acțiunea, în baza erorii comune și invincibile, motivată de prezumția autenticității contractelor încheiate la notar.¹⁶

III. TERTIUM HISTORIA REGULAE EXPLORABO

Povestea erorii comune și invincibile debutează în perioada dreptului roman, avându-l ca protagonist pe Barbarius Philippus, și este redată în textul marelui jurisconsult roman Ulpianus, păstrat în Digeste (1, 14, 3). Barbarius Philippus este un sclav fugar care dovedește priceperea și inteligența de a crea aparența că este un om liber și de a obține un titlu de înalt magistrat, titlul de pretor. După ce s-a aflat adevărata sa identitate, s-a pus problema validității actelor îndeplinite de acesta în exercitarea funcției. Sunt puse, astfel, în balanță interesele statului, al cărui reprezentant era pretorul, și interesele privaților. Deși din punct de vedere legal, actele pretinsului magistrat erau lovite de nulitate și trebuiau să fie anulate, Ulpianus înclină balanța în favoarea intereselor terților, persoane care au fost de bună-credință și care vor fi afectate. Prin urmare, Ulpianus a considerat că validarea acelor acte reprezintă soluția „cea mai umană și echitabilă (*hoc enim humanius est*)”.¹⁷

Ulpianus dezvoltă într-un alt text din Digeste (14,6,3) necesitatea ca eroarea să fie comună pentru ca aparența unei situații să conducă la producerea unor efecte juridice care nu îi sunt atașate în mod normal. Acesta aduce în discuție o speță în care o persoană a împrumutat bani unui fiu de familie despre care se credea că este *pater familias*. În baza unui *senatus-*

¹⁵ I.C.C.J., Secția I civilă, decizia nr. 1558 din 28 iunie 2021.

¹⁶ Judecătoria Drobeta Turnu Severin, sentința civilă nr. 812 din data de 24.02.2015.

¹⁷ C. Codrea, *Error communis facit jus via Baudrillard -the Complicity between Law and Simulacra*, Hermeneia: Journal of Hermeneutics, Art Theory & Criticism, Nr. 15, 2015, p. 151.

consultum, era interzis ca fiilor de familie să le fie împrumutați bani, iar sancțiunea care intervenea în cazul nerespectării era faptul că restituirea sumei de bani împrumutătorului nu i-ar fi conferit proprietatea asupra acesteia. Ulpianus subliniază faptul că eroarea împrumutătorului din speță nu a fost cauzată de o simplă neînțelegere sau de necunoașterea legii, ci de faptul că fiul avea în public comportamentul unui *pater familias*, exercitând atribuții și responsabilități specifice unui astfel de rol. Ulpianus arată că împrumutătorul nu trebuie să fie sancționat în această situație pentru că oricine s-ar fi aflat în locul acestuia ar fi avut reprezentarea falsă că împrumută un *pater familias* și nu un fiu de familie.¹⁸

Un alt caz interesant este prezentat într-o constituție a împăratului Hadrian (*Codex Justinianus, De testamentis*, c. VI, t. XXIII), Un sclav, care era considerat de toată lumea un om liber, a fost martor la încheierea unui testament. Ulterior, când s-a descoperit că acesta era de fapt sclav, moștenitorul legitim a cerut anularea dispozițiilor din testament care nu îi erau favorabile. Împăratul Hadrian a decis că testamentul rămâne valabil, cu condiția ca sclavul să fi fost considerat de toată lumea un om liber în momentul în care a fost martor, subliniindu-se încă o dată importanța percepției publice și caracterul comun al erorii în ceea ce privește validitatea actelor juridice.¹⁹

Renumitul adagiul „*Error communis facit jus*” reprezintă moștenirea glosatorilor, care prin inserarea de adnotări pe marginea textelor din *Corpus Juris Civilis*, au reînviat dreptul roman, și aparține celui mai de seamă reprezentant al acestora, Accursius, care pe marginea textului lui Ulpianus, în secolul al XIII-lea, a inserat cuvintele care surprind esența poveștii lui Barbarius Philippus. Un secol mai târziu, ilustrul Bartolus de Saxoferrato, membrul Școlii Postglosatorilor a extins această idee cu formula „*Error populi pro veritate habetur; ut hic et jus facit*” (Eroarea poporului este socotită adevăr și, ca atare, face legea).

În secolul al XX-lea, Curtea de Casație Franceză reia principiul „*Error communis facit jus*” prin cunoscuta cauză „Căsătoriile de la Mountrouge” și consacră teoria funcționarului de fapt, pe tărâmul dreptului administrativ. Căsătoriile de la Mountrouge au fost oficiate de un consilier municipal, care a fost în mod nelegal delegat ca ofițer de stare civilă de către primar. După ce s-a constatat neregularitatea, Tribunalul a declarat nulitatea căsătoriilor, însă Curtea de Casație a admis că sunt valabile printr-o decizie din 7 august 1883. Fundamentul acestei teorii este că existența unor elemente exterioare, plauzibile, care creează terților de bună-

¹⁸ *Idem*.

¹⁹ P. Ciacli, I. Mihnea, *Error communis facit jus. Origins. The Roman Law, the Mid Ages and the Old Romanian Law*, 2011 2nd International Conference on Humanities, Historical and Social Sciences IPEDR vol.17 (2011), p. 293.

credință aparentă de legalitate determină, în condițiile prevăzute de lege, preeminența acelei reprezentări false față de realitatea juridică.

IV. QUARTUM COMPARABO

În Franța, printre cele mai răspândite exemple de aplicare a teoriei aparenței se numără mandatul aparent, creditorul aparent sau moștenitorul aparent. Articolul art. 1342-3 din Codul civil Francez stabilește o regulă importantă pentru protejarea debitorului: *„Plata făcută cu bună-credință unui creditor aparent este valabilă.”*. Articolul 1156 C.civ. prevede: *„Actul săvârșit de un reprezentant fără drept sau care depășește competențele sale este inopozabil reprezentatului, cu excepția cazului în care terțul contractant a crezut în mod legitim în realitatea competențelor reprezentantului, în special din cauza comportamentului sau a declarațiilor reprezentantului.”*.

Curtea de Casație franceză are o jurisprudență constantă în ceea ce privește vânzarea unui imobil de către un proprietar aparent, stabilind că aceasta este valabilă, dacă cumpărătorul este de bună-credință și este victimă a erorii comune și invincibile. Printr-o decizie din anul 2017, Curtea de Casație a declarat inadmisibilă excepția de neconstituționalitate ridicată de reclamantii care contestau construcția jurisprudențială a teoriei aparenței, în sensul aplicării acesteia în domeniul proprietății imobiliare. Decizia arată în mod clar dorința judecătorului de a proteja terții de bună-credință atunci când intervine o eroare comună în această materie. Curtea de Casație a afirmat acest lucru în hotărârea din 22 iulie 1986: *„terții de bună-credință care acționează sub influența erorii comune nu își dobândesc drepturile nici de la proprietarul aparent, nici de la adevăratul proprietar, ci le dobândesc în temeiul legii; nulitatea titlului aparentului proprietar, chiar dacă este de ordine publică, nu are nicio influență asupra validității înstrăinării consimțite de acesta, întrucât cauza nulității rămâne și trebuie neapărat ignorată de toți.”*²⁰

În doctrina germană, după nesfârșite bătălii și discrepanțe profunde de opinie, ideea de aparență este poziționată în relație cu principiul general al publicității (*Publizitätsprinzip*), inspirat de nevoia de a proteja credința publică. Teoria aparenței este acceptată în anumite

²⁰ <https://www.legifrance.gouv.fr/juri/id/JURITEXT000007017469>, adresă online accesată la data de 10.11.20024.

cazuri în care recurgerea la aceasta este indispensabilă. Astfel, actul încheiat de un terț cu un subiect care nu este titularul dreptului este valabil, ca și cum ar fi fost încheiat cu titularul, cu condiția ca un titlu formal de investitură în ceea ce îl privește pe subiectul respectiv, să îi creeze o situație de încredere terțului. Doctrina germană precizează că eroarea comună și invincibilă este inaplicabilă în materiile în care sunt reglementate sisteme de publicitate.

Teoria aparenței este în general recunoscută de doctrina italiană. Jurisprudența a contribuit în mare măsură la înlăturarea îndoielilor care subzistau și a determinat condițiile în care este posibilă aplicarea acesteia. Potrivit abordării legiuitorului italian, protecția terțului trebuie să se întemeieze în mod necesar pe o situație de bună-credință, justificată în mod obiectiv de o situație de fapt care este capabilă să inducă în eroare orice persoană.

Codul Civil Italian prevede în art. 534, alin. (2) și alin. (3): *„Drepturile dobândite ca urmare a convențiilor cu titlu oneros încheiate cu moștenitorul aparent de către terții care dovedesc că au încheiat contractul cu bună-credință nu sunt afectate.*

Dispoziția alineatului anterior nu se aplică bunurilor imobile și bunurilor mobile înscrise în registrele publice, în cazul în care dobândirea calității de moștenitor și achiziția de la moștenitorul aparent nu au fost înregistrate înainte de înregistrarea dobândirii de către moștenitor sau de către adevăratul legatar sau înainte de înregistrarea creanței judiciare împotriva moștenitorului aparent.”.

Legiuitorul italian reglementează și plata făcută creditorului aparent în art. 1189 C.civ.: *„Debitorul care efectuează plata celor care par îndreptățiți să o primească pe baza unor circumstanțe neechivoce, este eliberat dacă dovedește că a fost de bună-credință.”*

Regăsim aplicații ale teoriei aparenței și în dreptul argentinian, în Codul Civil și Comercial, printre care menționăm: normele privind moștenirea aparentă (art. 2312, 2314 și 2315 CCC), regimul plății făcute creditorului aparent (art. 883 CCC), regimul mandatului aparent (art. 367 CCC). În doctrina argentiniană se precizează: *„Teoria aparenței nu elimină sau suprimă negocierile nereușite din lumea contractelor și nici nu permite leneșului, stângaciului sau neglijentului să o invoce pentru a se elibera de angajamentele la care propria lui neglijență l-a angajat. Pentru a proteja interesele unui terț, victimă a unei erori comune și invincibile, adică a unei erori pe care un om diligent și rezonabil nu ar fi putut să o evite, s-a decis ca actul încheiat de titularul aparent să fie valabil.”*²¹

²¹ M.J. López Mesa, *La apariencia como fuente de derechos y obligaciones. La doctrina del acto aparente en el nuevo Código Civil y Comercial y en el derecho actual*, Anticipo de “Anales” - Número 54 Noviembre 2016, p. 65.

V. QUINTUM COLLIGAM

Eroarea comună și invincibilă poate fi privită dintr-o varietate de perspective, în funcție de metoda de interpretare utilizată. Astfel, din punct de vedere literal sau gramatical, eroarea comună preia elementul principal de la simpla eroare, viciu consimțământ, anume confuzia, însă se deosebește de aceasta prin aceasta din urmă prin cele două cuvinte care se alătură erorii, anume „comună” și „invincibilă”, adică, potrivit dicționarului explicativ, care aparține mai multora sau tuturor; care privește sau interesează pe mai mulți sau pe toți, respectiv, care nu poate fi învins, de nebiruit. Așadar, o formă de eroare care nu ar fi putut fi evitată printr-o mai mare atenție din partea subiectului de drept, întrucât acesta a dat dovadă de diligență, însă eroarea comună și invincibilă învinge chiar și diligența.²²

Din punct de vedere teleologic, finalitatea acestui principiu este de a asigura securitatea raporturilor juridice, oferind protecție juridică celui care a fost de bună-credință și diligent, depunând eforturi pentru a cunoaște o situație juridică într-un mod adevărat, dar care s-a aflat într-o eroare care prezintă atât de multe elemente care să consolideze respectiva eroare. De altfel, literatura franceză a demonstrat necesitatea preferinței securității juridice dinamice în detrimentul celei statice.²³ Tocmai din faptul că eroarea comună și invincibilă reprezintă o excepție de la principiul că nimeni nu poate transmite mai mult decât are, acest principiu prezintă caracter restrictiv și subsidiar.²⁴

Din punct de vedere sistematic, aplicații ale erorii comune și invincibile sunt teoria moștenitorului aparent, regăsită la art. 56 Cod civil, care prevede că plata făcută moștenitorului aparent este valabilă, revenindu-i moștenitorului aparent obligația de a restitui plata celui care a fost declarat mort în baza unei hotărâri judecătorești anulată ulterior,²⁵ teoria mandatului aparent, prevăzută la art. 1.307 (4), care prevede că actele încheiate de mandatar după încetarea puterii de reprezentare sunt valabile față de terții care nu cunoșteau și nici nu trebuiau să cunoască această împrejurare, respectiv că, în cazul lipsei puterii de reprezentare, dacă, prin comportamentul său, reprezentatul l-a determinat pe terțul contractant să creadă în mod rezonabil că reprezentantul are puterea de a-l reprezenta și că acționează în limita puterilor

²² I. Lulă, *Discuții cu privire la buna-credință și aparența în drept*, revista Dreptul, nr. 4/1997, p. 29.

²³ J. Carbonnier. *Droit civil. Introduction*. 26-e édition. – Paris: PUF, 1999, p. 315.

²⁴ G. Chirinciuc, *Teoria aparenței în dreptul civil european*, Revista Națională de Drept, nr. 4, aprilie 2007, p. 54.

²⁵ C. Toader, R. Popescu, *Considerații în legătură cu principiul aparenței în drept în materia moștenirii*, Revista Dreptul nr. 9/1993, p. 38.

conferite, reprezentatul nu se poate prevala față de terțul contractant de lipsa puterii de a reprezenta.²⁶

De asemenea, eroare comună identificăm și în cazul plății făcute creditorului aparent, prevăzută la art. 1.478, caz în care creditorul aparent este ținut să restituie adevăratului creditor plata primită, potrivit regulilor stabilite pentru restituirea prestațiilor, precum și în cazul proprietății aparente, care necesită și îndeplinirea formalităților de publicitate, posesia utilă, caracterul oneros al modului de dobândire, eroarea agentului instrumentator.²⁷

VI. SEXTUM OPPONAM ET QUAESTIO

Argumentele care pot fi aduse în favoarea acestei instituții sunt reprezentate, în primul rând, de salvarea actului juridic de la declararea nulității și asigurarea securității operațiunilor juridice. Nulitatea nu trebuie să fie o sancțiune impusă în mod draconic împotriva tuturor neregulilor de la momentul încheierii unui act juridic, nu trebuie să se caracterizeze printr-o rigoare nemiloasă.

Cele două atribute „comună” și „invincibilă” ilustrează faptul că în măsura în care este vorba de protejarea, în interes general, a raporturilor juridice, contemplarea erorii în persoana unei singure persoane ar fi insuficientă. Interesul în cauză este amenințat doar dacă un număr mare de persoane au fost sau ar fi putut fi victima acelei erori. Nu este o eroare universală, dar trebuie să fie împărtășită de cât mai mulți și trebuie să fie „*de calibrul unei forțe majore, imposibil de înlăturat*”.²⁸ Eroarea comună și invincibilă trebuie să existe la momentul încheierii actului și trebuie să prezinte un caracter constant, notoriu și neechivoc. Certitudinea pe care toată lumea o are despre existența dreptului aparent trebuie să persiste în timp. Legea nu îi protejează pe cei care nu sunt suficient de diligenți și vigilenți, „*nu este ridicată neglijența la rang de virtute*”.²⁹

²⁶ F. Stârc Meclejan, *Aspecte privind teoria mandatului aparent*, în Revista Facultății de Drept, Universitatea de Vest din Timișoara, p. 236. Accesat la data de 11.11.2024: <https://drept.uvt.ro/administrare/files/1481038001-flaminia-sta--rc-meclejan.pdf>.

²⁷ V. Stegărescu, *Proprietatea aparentă*, Jurisprudentia, nr. 1/2006. Accesat la data de 11.11.2024. Studia UBB seria Jurisprudentia (ubbeluj.ro)

²⁸ M.L. Belu Magdo, *Ideea de aparență în drept*, Revista Dreptul 5/2023, articol disponibil la adresa online: <https://sintact.ro/#/publication/151027867?keyword=%20Ideea%20de%20aparen%C8%9B%C4%83%20%C3%AEn%20drept&cm=SFIRST>, adresă accesată la data de 11.11.2024.

²⁹ *Idem*.

În ceea ce privește criticile aduse de-a lungul timpului, eroarea comună și invincibilă a fost considerată o bizarerie juridică, având în vedere că aplicarea maximei înseamnă întotdeauna validarea unei încălcări a normei juridice și contrazicerea unor principii fundamentale de drept civil.

Se lovește în principiul „*Nemo plus juris ad alium transfere potest quam ipse habet*” (Nimeni nu poate transmite mai multe drepturi decât are). Titularul aparent îi transmite terțului de bună-credință un drept care nu a existat în patrimoniul său, iar dreptul titularului adevărat este în pericol.

Titularul adevărat al dreptului va fi nevoit să recunoască o operațiune juridică realizată fără consimțământul său, un element esențial al actelor juridice, fiind afectat, totodată, principiul relativității efectelor contractului.

Ceea ce este privit de unii juriști ca un avantaj, de alții este considerat un defect al instituției. Eroarea comună și invincibilă înlătură principiul „*Quod nullum est, nullum producit effectum*” (Ceea ce este nul nu poate produce niciun efect) și determină menținerea ca valabil a unui act juridic căruia îi lipsește o condiție esențială de validitate, a unui act nul.

Analizând atât perspectiva pro, cât și perspectiva contra, putem concluziona că adesea este dificil, uneori chiar imposibil, să cunoaștem situația juridică a unei persoane sau a unui bun și chiar mai mult decât atât, să știm dacă situația exterioară corespunde cu situația reală.³⁰ Aparența constituie un corector valoros la normele scrise, garantând securitatea juridică în anumite situații de fapt. Având în vedere că aceasta constituie o excepție de la regulă, potențialul de subversiune a normelor aplicabile în mod obișnuit nu trebuie neglijat și este necesar un control riguros al condițiilor de aplicare a erorii comune și invincibile. Flexibilitatea dreptului nu este nemărginită. Dreptul este arta binelui și a echității, iar cel care îl aplică trebuie să dețină fine abilități de adaptare a normelor juridice.

VII. SEPTIMUM QUERAM, BROCARDUM ET DE LEGE FERENDA

În această secțiune vom încerca să oferim principalele direcții pentru o eventuală intervenție legislativă, sub forma clasicelor propuneri de *lege ferenda*, inspirându-ne din legislația altor state, aspecte pe care le-am analizat anterior.

³⁰ D. Gherasim, *Bună-credință în raporturile juridice civile*, Ed. Academiei Republice Socialiste România, București, 1981, p. 207.

Astfel, apreciem că problematica erorii comune și invincibile este una de ordine imperativă, intersectând uneori cu dreptul public, în maniera în care anumite acte realizate de aparente autorități publice sunt validate prin efectul legii tocmai pentru că cel care s-a aflat în eroare a fost de bună-credință.

Așadar, având în vedere rolul primordial pe care îl deține această instituție juridică în circuitul juridic, asigurând stabilitatea și certitudinea raporturilor juridice, suntem de părere că s-ar impune acordarea unei atenții sporite, în sensul reformulării textului, astfel încât acesta să fie mai clar, accesibil și inteligibil, enumerând condițiile întrunirii erorii, în manieră detaliată.

Se impune precizarea unor criterii obiective, ce ar permite judecătorului o reconstituire echitabilă a realității juridice, pentru a fi evitată tendința către o apreciere mai restrictivă sau mai extinsă a credinței comune și invincibile a terțului și pentru a asigura un echilibru între interesele în cauză. Judecătorul trebuie să rezolve un conflict între două interese antagoniste, concentrându-se doar pe unul dintre aceste interese. Aprecierea bunei-credințe, a credinței legitime a terțului poate conduce la situația în care judecătorul nu va ține seama în mod suficient de interesul celui care se bazează pe realitatea juridică, care va fi sacrificat în mod nepotrivit. Spre exemplu, în sfera mandatului aparent, în practică, se poate întâmpla ca un act juridic încheiat cu depășirea împuternicirii sau chiar în lipsa oricărei împuterniciri să producă efecte față de persoana în numele și pe seama căreia s-a încheiat actul respectiv (art. 1309, alin. (2), Cod Civil: *„Dacă însă, prin comportamentul său, reprezentatul l-a determinat pe terțul contractant să creadă în mod rezonabil că reprezentantul are puterea de a-l reprezenta și că acționează în limita puterilor conferite, reprezentatul nu se poate prevala față de terțul contractant de lipsa puterii de a reprezenta”*).

BIBLIOGRAFIE

- A.C. Agapie, *Quo vadis, bona fides? Unde începe și unde se încheie buna-credință?*
- M.L. Belu Magdo, *Ideea de aparență în drept*, Revista Dreptul 5/2023
- J. Carbonnier. *Droit civil. Introduction*. 26-e édition. – Paris: PUF, 1999
- G. Chirinciuc, *Teoria aparenței în dreptul civil european*, Revista Națională de Drept, nr. 4, aprilie 2007
- P. Ciacli, I. Mihnea, *Error communis facit jus. Origins. The Roman Law, the Mid Ages and the Old Romanian Law*, 2011 2nd International Conference on Humanities, Historical and Social Sciences IPEDR vol.17 (2011)
- C. Codrea, *Error communis facit jus via Baudrillard -the Complicity between Law and Simulacra*, Hermeneia: Journal of Hermeneutics, Art Theory & Criticism, Nr. 15, 2015
- L.C. Gavrilescu, *Modalități de remediere a nulității actului juridic civil*, Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Tomul LXIV, Științe juridice, 2018, nr. 1.
- D. Gherasim. *Buna-credință în raporturile juridice civile*, Editura Academiei RSR, 1981.
- M.J. López Mesa, *La apariencia como fuente de derechos y obligaciones. La doctrina del acto aparente en el nuevo Código Civil y Comercial y en el derecho actual*, Anticipo de “Anales” - Número 54 Noviembre 2016
- I. Lulă, *Discuții cu privire la buna-credință și aparența în drept*, revista Dreptul, nr. 4/1997
- R. Matefi, *Aparența în drept (error communis facit ius) - izvor de obligații*, în Revista Universul Juridic Premium nr. 7/2018.
- F. Stârc Meclejan, *Aspecte privind teoria mandatului aparent*, în Revista Facultății de Drept, Universitatea de Vest din Timișoara.
- M. Nicolae, *Drept civil. Teoria generală. Vol. II. Teoria drepturilor subiective civile*, Editura Solomon, București, 2018.
- M. Noșlăcan, *Buna-credință și teoria aparenței în drept*, p. 271.
- T. Sâmbrian, *Elemente de teorie a actului juridic în dreptul roman*, Revista de Științe Juridice.
- V. Stegărescu, *Proprietatea aparentă*, Jurisprudentia, nr. 1/2006.
- V. Stoica, *Error communis facit jus*, Dilema veche, nr. 926.
- C. Toader, R. Popescu, *Considerații în legătură cu principiul aparenței în drept în materia moștenirii*, Revista Dreptul nr. 9/1993.

- C.I. Todică, *Teoria aparenței în drept și implicațiile ei în materia actelor de înstrăinare a imobilelor înstrăinate abuziv de către stat*, în *Analele Universității „Titu Maiorescu” din București*.
- G. Vlaescu, *Unele repere axiologice ale bunei-credințe și gradul valorificării ei în dreptul pozitiv*, în *Universul Juridic Premium* nr. 2/2023.
- J.A. Woodbride, *Truth as a Pretense*, în *Fictionalism in Metaphysics*, 2005.